

Kosmova kronika česká (Chronica Boemorum)

Kosmas (asi 1045 - 21. 10. 1125)

Pocházel pravděpodobně z kněžské rodiny. Studoval na pražské kapitulní škole. Po roce 1074 studoval v Lutychu pod mistrem Frankem Kolínským. Po svém návratu v polovině 80. let 11. století se stal kanovníkem v kapitule při pražském biskupském kostele. Hodně cestoval, doprovázel pražské biskupy na cestách (Mohuč, Mantova), na jedné z cest byl roku 1099 v Ostřihomi vysvěcen na kněze. Nejpozději roku 1120 se stal děkanem pražské kapituly. Byl ženatý s Božetěchou, s níž měl syna Jindřicha (jiné potomky neznáme).

Chronica Boemorum

Kdy Kosmas začal psát svou kroniku, nevíme. Někteří historikové usuzují, že první knihu měl napsán již roku 1110, pravděpodobně však začal psát až roku 1119. Zcela nepochybně se však dlouho předtím k této práci připravoval. Kosmas tedy nejspíš sepsal kroniku v letech 1119-1125.

Jazyk: latina

Kompozice: 3 knihy, je psána chronologicky

Styl: kombinace dvou literárních druhů – kroniky a historie

Schematičnost: Kosmas zasadil český stát do univerzálního vývoje křesťanského světa.

Počátky Čechů odvozoval od starozákonních událostí.

Středověká rétorika - topos (určení a popis místa), etymologie (pojmenování země podle hrdiny), Pojetí státu (ztráta osobní svobody).

Jedná se o tzv. národní kroniku. Popisuje právo Čechů na zemi, ve které se usadili.

Kosmas čerpal především z kroniky opata kláštera v Průnu Reginona, dále ze Života svatého Lamberta; o jeho sečtělosti svědčí citace některých antických autorů (Vergilius, Horácius, Sallustius).

Pokračovatelé: Sázavský mnich, Vyšehradský kanovník; z Kosmovy kroniky hojně čerpali takzvaný Dalimil, Přibík Pulkava z Radenína a další.

Rukopisy: Je známo patnáct rukopisů (např. Budyšínský, Lipský). Originál se nedochoval.

První kniha

Vznikla pravděpodobně kolem roku 1119. Kosmas v ní zachytil české dějiny od mytických počátků po nástup knížete Břetislava I. (1035). Vychází z bájných vyprávění starců. Od křtu knížete Bořivoje Kosmas události datuje (894).

Druhá kniha

Sepsána pravděpodobně kolem roku 1120. Začíná nastoupením Břetislava I. (1035) a končí nastolením jeho vnuka Břetislava II. (1092). Autor popisuje, co sám viděl nebo slyšel z hodnověrného vyprávění těch, kteří sami byli očitými svědky.

Třetí kniha

Sepsána do roku 1125. Pokračuje od roku 1093 do smrti knížete Vladislava I. (1125). Autor zde popisuje svou současnost.

Po zprávě o Vladislavově pohřbu Kosmas oznámil konec kroniky. Přesto připojil ještě osobní vzpomínku a několik zpráv (o nastolení Soběslava I.). V některých rukopisech bývají tyto kapitoly označeny jako čtvrtá kniha.

Kosmovo hodnocení panovníků: Kosmas byl v hodnocení panovníků subjektivní. Hodnotil především panovníky minulé, současné si kritizovat nedovolil. Nejvíce si vážil knížete Boleslava II., dále pak Břetislava I., Břetislava II. a Bořivoje II. Naopak nejvíce opovrhoval Boleslavem I., rovněž neměl v oblibě Vratislava a Svatopluka.

Edice:

Cosmae Pragensis Chronica Bohemorum. Ed. J. Emler. FRB II, Praha 1874.

Cosmae Pragensis Chronica Bohemorum. Ed. B. Bretholz. MGH Scriptorum rerum Germanicarum, Nova series II. München 1923.

Překlady do češtiny:

První překlad pochází z 19. století, byl pořízen na přání Františka Palackého. Přeložil profesor Václav Vladivoj Tomek.

Druhý překlad pochází z 2. poloviny 20. století. Přeložil jej Karel Hrdina, základem jeho překladu mu byla dosud nejlepší edice, vydání B. Bertholze z ediční řady středoevropských pramenů k dějinám středověku MGH z roku 1923. V tomto překladu se kronika vydává dodnes.

Překlad:

Hrdina, Karel - Bláhová, Marie - Moravová, Magdalena - Wihoda, Martin: *Kronika Čechů* (= Edice Memoria medii aevi). Praha 2011.

K dalšímu čtení:

Třeštík, Dušan: *Kosmas*. Studie s výběrem z Kosmovy Kroniky. Praha 1972.

Wihoda, Martin: *Morava v době knížecí (906 - 1197)*. Praha 2010.